

וטהר לבנו – טו' באב

לא היו ימים טובים לישראל כמו טו' באב

— מתי יצאו בנות ישראל למחולות, ולמה היום לא?

ואם כן, צריך עיון איך עושים כחג ויום טוב כביכול, את טו' באב שהוא חלק מחודש אב שאינו טוב לישראל? שהרי אפילו כ' באב היה מסוגל להיות יום החורבן?

וגם מה פשר מחולות הבנות בכרמים לצורך שידוכים, וכי היום היראים לדבר ה' יעשו כדבר הזה??

והנה במפורשים משמע שבגלל כל הטובות שה' עשה לעם ישראל בטו' באב, כמפורט בגמרא שם דף ל', שהותרו בו השבטים והותר שבט בנימין לאחר החרם שאירע ממעשה פילגש בגבעה, וכן יום בו הושע בן אלה מלך ישראל התיר לממלכת ישראל לעלות לרגל בירושלים, ובימי עזרא היה זה יום בו פסקו לכוות עצים למערכה שעל המזבח, וכן יום בו ניתנה רשות לקבור את הרוגי ביתר, ולכן החליטו לחגוג יום זה ביציאת הבנות לכרמים במחולות.

אומנם בקינות של ט' באב שחיבורו רבי אלעזר הקליר, בקינה יד' באות ס' פ', כתב שעם ישראל עם יהושע שמחו ומחאו כפיים כשראו שניצחו את 31 המלכים, וקיוו שה' ירצה בהם תמיד, והיו בטוחים שעל ידם יבנה בית המקדש שהוא שמחת כל הארץ.

ולכן פתחו פיהם וקראו חג לה' בטו' באב בשילה, כי חשבו שהשכינה תשרה בו לנצח, ומזה יבנה בית המקדש על ידם, ואכן בשילה קבעו את המחולות בטו' באב, כמובא בשופטים כא' שהציעו לבני בנימין לחטוף נשים מהבנות שיצאו למחולות בטו' באב וככתוב בפסוק **"ויואמרו הנה חג ה' בשלו מימים ימימה"**, ואכן במשנה ובגמרא מצוין שזה היה בטו' באב.

דהיינו שחגגו את זה בימי התנ"ך בשילה, וכנראה גם בנות ירושלים נהגו כן בימי בית שני שכך העיד רבן שמעון בן גמליאל במשנה בתענית.

ולפי זה עולה נפלא, שמנהג זה קבעו בשילה דווקא בזמן שעם ישראל היו קדושים וטהורים ומושלמים בכל המעלות הטובות, עד כדי כך שהיו בטוחים שהם יזכו לבנות את בית המקדש לנצח מחמת שראו כמה ה' אוהב אותם, וכמו שמתני מדבר האחרונים בטו' חגגו שהיו בטוחים שנמחל להם הגזירה כי נשארו בחיים ולא מתו בקברם עד שהירח היה במלואו, וכדברי הרמב"ם שחגגו הצלה זו.

אומנם יתכן במצב כזה חשבו גם עם ישראל שיום טו' באב מתאים לכלל עם ישראל לחגוג יום ביטול הגזרה, בהכנה לבית המקדש שיבנה בימיהם ולנצח שלא יחרב חלילה, כי קיוו שתתבטל גם הגזירה של חורבן 2 בתי המקדש בטו' באב על שבכו בכי חנים בלילה ההוא.

ופשוט שלפני חורבן הבית הראשון לא צמו בטו' באב, ולכן התאים לעם ישראל בשילה לקבוע חג בחודש אב, כי עדיין לא נקבע לחודש של אב, ואומנם גם בנות ירושלים בזמן בית שני שלא צמו את צומות הקשורים לחורבן כי כבר נבנה הבית כמובא בנביא זכריה התאים שיעשו מחולות בחודש אב, וגם שהיו צדיקים וספוגים ברוח הקודש.

ואכן, הסמל לגדלות עם ישראל הוא הקדושה שהייתה להם, שהמחול של הבנות בכרמים לא היה חלילה הוללות

מצד אחד בהלכה נראה שכל חודש אב אינו חודש טוב לעם ישראל, כמו שלהיפך כל חודש אדר הוא חודש טוב לעם ישראל, כמובא בגמרא תענית כט' **"שיהודי שיש לו דין או עסק עם נוכרי, ישתמט ממנו בחודש אב, מכיוון שבחודש זה רע מזל, וינסה להמציא את עצמו לדין או לעסק בחודש אדר, שאז מזלם של ישראל מצליח"**.

ואם כן איך יתכן שכתוב בהמשך הגמרא **"א"ר שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום כיפור, שבהן בנות ירושלים יוצאות לרקוד בכרמים בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו"** (תענית ל, ב, ב"ב קכא, א).

ובמשנה תענית פ"ד משנה ח' כתוב המשך שבנות ישראל היו יוצאות ורוקדות בכרמים למטרת שידוכין, ושם כל הבנות כל אחת לפי מעלה מוצאת את זיווגה המושלם.

וכתב הרמב"ם בפירושו על המשנה שבחרו יום חמשה עשר באב לפי שבו נסתלקה המגיפה ממתי מדבר בשנת הארבעים, נכנסו כל דור המדבר לקבר כל ט' באב, ובכל שנה חלק מתו וחלק יצאו לחיים, ובשנה האחרונה התבטלה הגזירה ולא ידעו ואלו שנכנסו לקבר המתו עד חצי החודש, ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו **"משם והלאה יום משתה וששון"**.

וקצת צריך עיון, וכי בגלל הנותרים שלא מתו ששמחו בכך, ואולי להם זה יום חג שניצלו ממות, אבל וכי כל עם ישראל צריך לחגוג יום זה?

וכן קשה, שהרי בנבואת ה' ליחזקאל אמר לו ה', שהחורבן יהיה בתאריך כ' באב ולא בט' באב, כי הקב"ה מסתיר את הרעות כמובא במדרש תחילת במדבר.

והסברנו שזה מוכיח כדברי המנחת חינוך מצווה שא' אות ז' שכל הצומות בפרט בימי גזרות השמד יש להם שורש ודין כמו דאורייתא כי הם מדברי קבלה (נביאים) – שהם מופעים במפורש בתנ"ך זכריה ח' יט' **"כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים"**.

אבל בכל זאת טוען המנחת חינוך, שמדברי קבלה נקבע להם רק איזה חודש אבל לא נקבע יום מסוים בחודש, ואפילו ט' באב כל החודש נקבע כמתאים לצום, ולכן טען רבן יוחנן שמן הראוי לקבוע את י' באב לצום במקום תשעה באב כי אז היה עיקר שריפת בית המקדש, אלא חז"ל הם שקבעו איזה יום בחודש מתאים ביותר.

ולכן חז"ל קבעו את הצום ביז' בתמוז כי אז נבקעה העיר בבית שני, למרות שבבית ראשון נבקעה העיר בט' בתמוז, כי כל חודש תמוז נקבע שיהיה בא' מימיו יום צום.

ולפי זה, מובן שה' אמר ליחזקאל שבכ' אב תחרב ירושלים, כי אכן כל חודש אב ראוי לצינו כיום חורבן בית המקדש, ולא רק את ט' באב, וכפי יסוד המנחת חינוך האמורים קודם.

וטהר לבנו – טו' באב

ולדעת הרמב"ם מחול מלשון מחילה שמוחל בעל הכרם מלנטוע בשטח זה עוד גפנים, אבל רוב המפרשים ביארו מלשון ריקוד כמו "מחולות בכרמים" וכמו "מחול לצדיקים".

ואכן בקול הרמ"ז שם וכן **בתפארת ישראל** כתבו שאכן **במחול הכרם שם רקדו הבנות**, כמובא על **בנות שילה ועל בנות ירושלים**.

והסביר ידידי ר' אורי שליט"א, שהבנות רקדו במתחם מגודר וסגור, ולטענתו גם לא היו בחורים באזור, רק הבנות חיזקו אחת את השנייה שכלולן יהיה שידוך הגון, ולכן כולם הילבישו בגדי לבן והשאילו בגדים שכולן תהיינה מכובדות, ובריקוד כל אחד מתוך אחדות ושמחה הבליטו את מעלתן המיוחדת, וכך כל אחת קיבלה ביטחון עצמי וערך עצמי לדעת את מעלתה ואת השידוך המתאים לפי מעלתה.

ואפשר להוסיף על דבריו הנפלאים שמעולם לא היה ריקוד של בנות מול בחורי ישראל, ולא היה הצעת שידוך מבית לגבר, שהרי **בפסוק כתוב שדרך גבר לבקש אישה** ולא דרך אישה לבקש גבר, ולכן כתוב במשנה **"האיש מקדש ולא האשה מתקדשת"**, כמובא **בגמרא קידושין ב'**.

ולפי זה מובן נפלא שהצליח התכסיס שעשו **בשופטים פרק כא'** להצלת שבט בנימין, שזקני העדה תכננו להצלת שבט בנימין 200 הנותרים משבט בנימין (כי בנות אנשי יבש גלעד לא הספיקו לכל בני בנימין), על ידי המחול שהבנות עושים בשילה, וציוו את שבט בנימין שה200 בחורי בנימין יחטפו 200 בנות מהמחול שבשילה.

ועוד כתוב שם, שאם **הורי הבנות יבואו אלינו להתלונן בפנינו – זקני העדה**, על גזילת הבנות, נענה להם שזה החלטת זקני העדה כי אין לבנימין ברירה אלא לחטוף כי יש שבועה שנשבעו כל ישראל לא לתת מבנותיהם לשבט בנימין, ומוסיף **המדרש תנחומא בפרשת ויחי**, שעל זה כיוון יעקב בברכתו **"בנימין זאב יטרוף"**.

ומשמע שהמריבה עם הורי הבנות תהיה רק בפני זקני העדה, ולא היה חשש וצורך למצוא פתרון למלחמה עם בחורי ישראל שבאו למצוא שידוך בכרמים, וגם ההורים לא היו בשטח לשמר את הבנות שלא יהיה הוללות כשיש בחורים ובנות, שאם כן היה אליהם לטכס עצה איך לפתור בעיות עם הבחורים המופתעים מהחטיפות ומההורים שיוזעקו להציל את הגזילה בשטח, ולמה כל הבעיה שהיו אמורים לפתור הוא בטענות לזקני העדה לאחר מעשה?

אלא מוכח מכך שלא היו בחורים בשטח של הכרמים רק רקדו הבנות לבדן, ולא היו בחורים או הורים שצריכים לשמור, ולכן כל החשש מתקלה זה שההורים יבואו לזקני העדה להתלונן על גזילת הבנות.

כמו כן בתרגום איכה א' ד' בפסוק "בתוליתיה נוגות" – "שבתולותיה סופדות, על שפסקו לצאת בחמישה עשר באב וביום הכיפורים לחול במחולות", וביום כיפור בודאי הבחורים וההורים שקועים ביום התפילה הארוך ובודאי לא יצאו למחולות בכרמים מחוץ לעיר.

ולפי זה מעולם לא היה מופע של הצעות שידוכין תוך כדי ריקודים של בנות ישראל מול בני ישראל.:

וקלות ראש ופריצות, אלא סמל של קדושה וטהרה, שרק שידוכים כשרים וטהורים יצא ממחולות אלו, כי כולם היו קדושים וטהורים.

וכעין מה שמצאנו **בגמרא בסוכה נא'** על התיקון הגדול שעשו מחיצה להפריד ולהסתיר בין עזרת ישראל לעזרת נשים, ושהנשים יהיו למעלה והגברים למטה, שהגברים בזמן שמחת בית השואבה לא יראו את הנשים ויבאו לידי קלות ראש והרהור חטא, אומנם לפני התקנה הנשים היו בפנים והגברים בחוץ והיו יכולים לראות את הנשים בשמחתן.

ושמעתי הסבר יפה, שבגלל ירידת הדורות היו צריכים לעשות תיקון גדול זה, **שקודם לתיקון היו דורות שהיה להם יראת שמים מופלגת** שלא באו לידי חטא וקלות ראש, ורק **בגלל ירידת הדורות היצר גבר והיו צריכים לעשות גדר ותיקון גדול** להרחיק מידי עבירה, ואולי בדומה למה שאמר רב אחא **בכתובות יז'** לתלמידיו שהתפלאו איך **מרכיב את הכלה על כתפיו**, וענה להם **היא דומה עלי כקורה**, ואם אתם במצב כזה גם לכם מותר.

ולצעדנו היום אנו רחוקים מיראת שמים מופלגת שהיה לעם ישראל בשילה, וגם רחוקים אנו מימי בית שני שכתוב על שמחת בית השואבה בבית המקדש ששואבים רוח הקודש בשמחה זו, וגם אז היו צריכים לשנות ולעשות תקנות גדולות אפילו בבית המקדש, אז עלינו בוודאי יש לעשות תקנות גדולות ולשנות ממה שנהגו פעם מתוך קדושתם, ואילו לנו יהיה גדרות ותיקון גדול לשמור כראוי לא לראות חלילה דברים שעלולים להביא אותנו לקלות ראש.

וגם היות ואנחנו בשונה משילה ומזמן בית שני שאז לא היה **צום בחודש אב**, ואילו אצלנו שאנו מתאבלים בחודש אב על חורבנות 2 בתי המקדש **יתכן ולנו אסור לחגוג בחודש אב כי אצלנו כל החודש הוא חודש של אבל**.

ואולי לכן בזמן המשיח כמובא בגמרא שם, למרות שכבר לא יהיה יצר הרע עדיין תהיה הפרדה מלאה בהספד על משיח בן יוסף, שגברים יספידו לבד ונשים יספידו לבד, כי כבר התקינו בעם ישראל כל ימי הגלות הקשה להפריד ולהישמר מקלות ראש מתערובת וכו'.

ולאחר כותבי כל זאת הוסיף **ידידי ר' אורי אהלי שליט"א** הוספה חשובה מאוד שנותנת התבוננות מושלמת על המחול שעשו בנות שילה וירושלים, שהנה יש לתמוה מדוע בנות שילה וגם בנות ירושלים הלכו לרקוד דווקא בכרמים ולא במגרש פתוח או בפרדסים? ואם תאמר שבחודש אב היות וחם לכן רקדו במקום מוצל, הרי היו יכולות לרקוד בפרדסים או ביערות?

אלא בכוונה בחרו בנות ישראל הצדיקות לרקוד במקום סגור עם גדרות, שמובא **במשניות כלאיים פרק ד' משנה ב' "מחול הכרם"**, ושם מבואר שהכוונה לשטח ריק שעשו בין הכרם לגדר מסביב בשביל עבודת הכרם.